

22. pp. 827–833. [in Ukr.].

9. Pro zakhyst fizychnykh osib u zviazku z opratsiuvanniam personalnykh danykh i pro vilnyi rukh takykh danykh, ta pro skasuvannia Dyrektyvy 95/46/ІeS (Zahalnyi rehlament pro zakhyst danykh) [On the protection of natural persons in connection with the processing of personal data and on the free movement of such data, and on the repeal of Directive 95/46/EU (General Data Protection Regulation)] : Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu i Rady (ІeS) 2016/679 vid 27.04.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-16#Text. [in Ukr.].

10. Eastern and Northern Europe: The Law on Hidden Video Surveillance of Workers. *Ius Laboris*. URL: <https://iuslaboris.com/insights/eastern-and-northern-europe-the-law-on-hidden-video-surveillance-of-workers/>.

11. Shcherbatiuk, M. Osoblyvosti zakhystu personalnykh danykh v Interneti [Peculiarities of personal data protection on the Internet]. *Ukrainian internet association*. URL: <https://inau.ua/document/osoblyvosti-zakhystu-personalnykh-danykh-v-interneti>. [in Ukr.].

12. Zabezpechennia zakhystu personalnykh danykh spivrobitnykiv pidpriemstv u tsyfrovii ekonomitsi z vykorystanniam tekhnolohii blokchein [Ensuring the protection of personal data of employees of enterprises in the digital economy using blockchain technology] : naukova robota. *Save Data21*. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/66.Save-Data21.pdf>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Hanna Spitsyna, Svitlana Gutsu. Protection of personal employees' data obtained in the process of video surveillance in the workplace. The state of legal regulation of protection of personal employees' data collected in the course of monitoring and video surveillance at the workplace has been studied. It is established that national labour legislation does not have special rules on the specifics of regulation of this issue, but European countries have quite significant developments and a regulatory framework in the field of regulation of such methods of working with personal information.

The authors have proposed to supplement national legislation by defining the rules, grounds and time limits for employer monitoring and video surveillance in the workplace, namely: 1) the employer must inform the employee in advance about the supervision of the workplace in written or electronic form, as well as give employees enough time for objections; 2) the message must specify the content, type of video surveillance, mode and duration of storage, the person who processes and stores the information, and their contact details; 3) the employee has the right to access information about him/her that was collected during the monitoring process; 4) in case of unauthorized leakage of the employee's personal data stored by the employer, the latter must inform the employees about this as soon as possible and take measures to eliminate possible negative consequences.

This will help protect the interests of the parties to labour relations and facilitate the implementation of legislation in the field of personal data protection.

Keywords: *personal information, workplace surveillance, processing of employee personal data, personal data of employees, information, information protection, labour relations, employee, employer, employment contract.*

УДК 342.92: 342.7

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-178-185

Оксана СТРЕЛЬЧЕНКО[©]

доктор юридичних наук, професор
(Національна академія внутрішніх справ,
м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ПАРАДИГМІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Охарактеризовано концептуальні засади функціонування адміністративної відповідальності у сучасній доктрині адміністративного права, котра має тривалу історію свого впровадження та трансформації. Незважаючи на усі зміни, що відбуваються у суспільстві, адміністративна відповідальність є невідривною частиною юридичної відповідальності, котра виявляється у відповідному ставленні осіб до виконання своїх обов'язків, а також у

© О. Стрельченко, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5965-9764>

strel1977@ukr.net

відповідальності за належне виконання особами покладених на них обов'язків. Запропоновано авторське трактування адміністративної відповідальності як різновиду юридичної відповідальності за вчинені протиправні діяння у вигляді порушення норм чинного адміністративного законодавства, за що уповноважені на те суб'єкти публічної адміністрації мають право застосовувати моральні, матеріальні організаційні, обмеження з метою попередження нових правопорушень та виховання особи, яка вчинила правопорушення, у дусі дотримання норм чинного законодавства.

Ключові слова: відповідальність, юридична відповідальність, адміністративна відповідальність, стягнення, обмеження, проступок.

Постановка проблеми. На сьогодні є актуальним проаналізувати концептуальні засади функціонування адміністративної відповідальності у доктрині адміністративного права, що має тривалу історію свого впровадження та трансформації. У процесі євроінтеграції України потрібно переусвідомити сутність функціонування інституту адміністративної відповідальності у сучасній правовій системі та визначити його як спосіб забезпечення правового порядку у тих сферах публічного адміністрування, які потребували врегулювання, а також застосування відповідного засобу забезпечення ефективного захисту прав та свобод людини й громадянина у випадках притягнення особи до адміністративної відповідальності. З метою оновлення парадигми адміністративного права й орієнтації його на забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян відбувається й трансформація пострадянської системи адміністративного права згідно з сучасними вимогами суспільства. Відповідно, під час таких активних реформаторських змін набуває актуальності й питання особливостей функціонування інституту адміністративної відповідальності, що викликано значною зміною призначенням адміністративного права в адмініструванні суспільством. Незважаючи на усі зміни, що відбуваються у суспільстві, адміністративна відповідальність є невідривною частиною юридичної відповідальності, котра виявляється у відповідному відношенні осіб до виконання своїх обов'язків, а також у відповідальності за належне виконання особами покладених на них обов'язків. У процесі діяльності суб'єкта наперекір нормативно-правовим вимогам настає ретроспективна відповідальність за уже скоєний адміністративний проступок.

Метою статті є вивчення трансформації сучасного інституту адміністративної відповідальності відповідно до вимог, що обумовлені його призначенням та потребами у процесі інтеграції України до європейської спільноти, та формулювання в результаті цього сучасної моделі інституту адміністративної відповідальності.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Окреслену проблематику досліджували такі вчені-адміністративісти, як: В. Авер'янов, Ю. Битяк, І. Бухтіярова, О. Кузьменко, В. Колпаков, Т. Коломоєць, Л. Коваль, А. Комзюк, Д. Лук'янець, І. Пастух, О. Стрельченко, М. Співак, Ю. Шемшученко. Однак саме сучасна модель функціонування інституту адміністративної відповідальності на сьогодні відсутня.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність є визначним інститутом адміністративного права, важливим засобом охорони громадського порядку, котрому притаманні усі ознаки юридичної відповідальності. Роль і місце адміністративної відповідальності в адміністративно-правовому просторі визначається тим, що відносини адміністративної відповідальності, разом із відносинами публічного управління, адміністративних послуг і адміністративного судочинства, утворюють предмет адміністративного права. Суттєва особливість адміністративної відповідальності полягає у прагматичності її теоретичних концепцій, домінуюча спрямованість яких окреслена проблематикою Кодексу України про адміністративні правопорушення [1; 2].

У процесі європеїзації суспільства адміністративна відповідальність перебуває у стані постійної трансформації. При цьому формується сучасна ідеологія взаємовідносин між суспільством та громадянином. У результаті чого зазнає значних змін адміністративно-правова доктрина, що передбачає оновлення адміністративного законодавства, в тому числі й адміністративно-деліктного законодавства.

Слід зауважити, що ст. 92 Конституції України визначає адміністративну відповідальність одним із різновидів юридичної відповідальності в Україні. Саме вона настає у разі невиконання або неналежного виконання особою норм чинного адміністративного законодавства, в результаті чого настає відповідне реагування

держави на адміністративні правопорушення за допомогою заходів адміністративного примусу.

Головною якістю та сутністю адміністративної відповідальності, що безпосередньо формує її правову природу, є застосування до правопорушників заходів адміністративного стягнення і заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх.

Особливістю адміністративної відповідальності є те, що суспільні відносини, котрі врегульовуються цим інститутом, різні за своїм обсягом та змістом. Цей вид відповідальності реалізується як у матеріальних нормах (що передбачають конкретні права та обов'язки), так і в процесуальних [1].

Таким чином, зміст адміністративної відповідальності становлять: сукупність матеріальних і процесуальних адміністративно-правових норм, що встановлюють і визначають порядок реалізації адміністративної відповідальності, і правовідносини, що виникають на підставі цих норм під час провадження у справах про адміністративні правопорушення суб'єктом адміністративної юрисдикції, завдяки чому реалізується обов'язок особи, винної у вчиненні адміністративного проступку, зазнати передбачених чинним законодавством обмежень матеріального, морального чи організаційного характеру.

Адміністративна відповідальність – це формально закріплений у адміністративно-правових нормах (юридична підстава) різновид ретроспективної юридичної відповідальності – негативної адміністративно-правової реакції держави на порушення як адміністративно-правових норм, так і норм інших галузей права в різних сферах публічного адміністрування, що виникає з моменту вчинення адміністративного правопорушення (фактична підстава) і знаходить своє відображення у конкретних матеріальних і процесуальних правовідносинах між правопорушником і державою, метою яких є понесення правопорушником в установлених законом формах і порядку заходів адміністративного стягнення.

У п. 22 ст. 92 Конституції України регламентовано те, що адміністративну відповідальність неможливо досліджувати відособлено від загально-правової юридичної відповідальності, оскільки перша є видовою складовою другої.

Саме тому, щоб чітко охарактеризувати адміністративну відповідальність, перш за все, потрібно здійснити аналіз юридичної відповідальності.

Так, юридична відповідальність є однією з форм, особливим різновидом соціальної відповідальності, засобом державного забезпечення, охорони і захисту як природного права, що має загальносоціальне, людське походження, є основою невід'ємних природних прав людини на життя, свободу, забезпечення її потреб і інтересів, способу існування і розвитку, так і позитивного права, що походить від держави і оформлене у вигляді правових норм, котрі містяться в офіційних законодавчих і підзаконних актах. Традиційно юридичну відповідальність поділяють на перспективну (позитивну) юридичну відповідальність, що реалізується у правомірній, соціально корисній поведінці особи, і ретроспективну (негативну), що являє собою відповідну реакцію держави на вчинення правопорушення, на минуле і противоправне винне діяння, має негативні наслідки для правопорушника і полягає у застосуванні до нього заходів державного примусу [3, с. 24].

Сутністю юридичної відповідальності є саме відповідальне ставлення громадян до власних конституційних обов'язків та відповідальність за їх невиконання або неналежне виконання.

Будь-яка фізична і юридична особа є відповідальною перед суспільством, державою за добросовісне і правильне виконання своїх обов'язків – це є відповідальністю в її позитивному значенні. Такий позитивний прояв відповідальності скерований у майбутнє і має перспективний характер, сприяє закріпленню у фізичної особи особистого стереотипу у вигляді звички чинити відповідально в усіх подібних випадках. Якщо обов'язок не виконаний, коли суб'єкт чинить всупереч нормативним вимогам, настає ретроспективна відповідальність з приводу вже скоєного правопорушення у її негативному значенні – як примус, стягнення, покарання [4, с. 72–75]. Причому ті вчені, які констатують існування двохаспектної юридичної відповідальності (дуалістичний підхід), визнають ретроспективну (негативну) юридичну відповідальність як пріоритетну, оскільки змістове навантаження терміна «відповідальність» пов'язане з певними утисками, котрих має зазнати особа-правопорушник [5, с. 20].

Необхідно звернути увагу на позицію І. Мацелюх, що зміст правової відповідальності становить обов'язок особи усвідомлено, відповідально ставитися до виконання вимог, що висувуються до неї державою, суспільством, іншими особами, діяти в межах і відповідно до цих вимог (позитивна відповідальність). Якщо особа порушує ці вимоги, здійснює вчинки, що суперечать державі, суспільству, іншим особам, настає ретроспективна відповідальність. Тобто зміст категорії «правова відповідальність» ширший від категорії «юридична відповідальність»: вона охоплює позитивну і ретроспективну відповідальність, а юридична може існувати тільки в минулому часі – ретроспективі [6, с. 247]. Хочеться підтримати наведену авторську позицію щодо сутності юридичної відповідальності.

Потрібно звернути також увагу на думку вченої Л. Каленіченко, яка формулює відповідні стани власне юридичної відповідальності, що існує у відповідних нормативно-правових актах та є статистичною.

Однак із моменту вчинення правопорушення юридична відповідальність набуває динамічного характеру, знаходить своє відображення у реальному житті, у конкретних правових відносинах, переходить із площини об'єктивної реальності у площину конкретних правовідносин [7].

Із метою дослідження сутності та змісту адміністративної відповідальності необхідно чітко визначитися з філософським розумінням категорій «сутність» та «зміст», адже, як стверджує відомий представник Львівської школи права академік АПрН України П. Рабінович, «осягнення, збагнення сутності тих феноменів, які становлять предмет відповідної науки, є її найголовнішою, домінуючою функцією. Теорія (чи концепція), яка саме цієї функції не виконує, навряд чи може заслуговувати на статус наукової» [8, с. 7].

Безумовно, норми адміністративного права, що регулюють відносини відповідальності, мають власні особливості, але ці особливості не повинні суперечити загальноправовій юридичній відповідальності, її цілям, функціям, підставам тощо, оскільки адміністративна відповідальність, як ми вже зазначали, є її різновидом. На доктринальному рівні особливості сучасної адміністративної відповідальності визначив В. Колпаков, який акцентував, що «її місце і роль на адміністративно-правовому просторі визначається, по-перше, тим, що відносини адміністративної відповідальності разом із відносинами публічного управління, адміністративних послуг і адміністративного судочинства утворюють предмет адміністративного права. По-друге, суттєва особливість адміністративної відповідальності полягає у прагматичності її теоретичних концепцій, домінуюча спрямованість яких окреслена проблематикою Кодексу України про адміністративні правопорушення. По-третє, особливістю адміністративної відповідальності є генетичні зв'язки з відповідальністю кримінальною, а адміністративного проступку – зі злочином» [9, с. 7].

Хочеться відзначити, що В. Колпаков досить ґрунтовно здійснив характеристику та виокремлення особливостей адміністративної відповідальності, що візьмемо за основу в її класифікацію.

Адміністративна відповідальність, як різновид юридичної відповідальності, характеризується такими специфічними ознаками:

– широта сфери застосування у сфері публічної адміністрації у різних галузях економічного, соціального і політичного життя країни; є одним із найпоширеніших видів юридичної відповідальності, що настає за порушення як адміністративно-правових норм, так і норм інших галузей права;

– це ретроспективна (негативна) юридична відповідальність, що являє собою відповідну реакцію держави в особі уповноважених державних органів або службових осіб на вчинення адміністративного правопорушення, має негативні наслідки для правопорушника і полягає у застосуванні до нього заходів державного примусу;

– виникає з моменту офіційного звинувачення особи у вчиненні правопорушення (проступку), котрий відповідно до ст. 9 КУпАП є підставою виникнення адміністративної відповідальності, причому законодавство чітко визначає види адміністративних правопорушень (проступків), можливі види стягнень за їх скоєння (ст. 24 КУпАП), а також перелік державних органів (посадових осіб), уповноважених застосовувати ці стягнення до правопорушників (ст. 213 КУпАП);

– застосовується до осіб, які здійснили адміністративні правопорушення, що не пов'язані з виконанням службових обов'язків, і які не пов'язані відносинами службового

підпорядкування (що є характерним для дисциплінарної відповідальності) або будь-якими іншими відносинами з державними органами (посадовими особами), котрі уповноважені державою застосовувати до правопорушників адміністративні стягнення і наділені для цього відповідними державно-владними повноваженнями;

– притягнення до адміністративної відповідальності має публічний характер і відповідно до ст. 23 КУпАП полягає у застосуванні до правопорушників адміністративних стягнень, котрі є мірою відповідальності, застосовуються з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співіснування, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами;

– види адміністративних стягнень, що можуть застосовуватися до правопорушників, перелічені у ст. 24 КУпАП і передбачають менш суворі правові обмеження, ніж, наприклад, заходи кримінальної відповідальності, що знаходять свій прояв у комбінації засудження із застосуванням різних заходів впливу;

– передбачає менш складний, спрощений процесуальний порядок застосування заходів адміністративного примусу, наприклад, здебільшого уповноважені на те посадові особи мають право накладати стягнення на місці вчинення правопорушення, що створює умови для оперативного (швидкого) впливу на правопорушника, на відміну від кримінального або цивільного процесів;

– застосовується органами державного управління (посадовими особами), котрі уповноважені на це державою, і вважається переважно позасудовим видом юридичної відповідальності, проте здебільшого адміністративні стягнення накладаються судами (суддями) шляхом винесення постанови про накладення адміністративного стягнення, але і в таких випадках зберігається саме адміністративний порядок притягнення до відповідальності [10, с. 156].

Поняття адміністративної відповідальності завжди було предметом досліджень різних науковців, між якими постійно точилися різного роду дискусії.

Так, учений Д. Лук'янець вважає, що адміністративна відповідальність – це відносини, що виникають між органами виконавчої влади і фізичними або юридичними особами (за умови відсутності між ними відносин службового підпорядкування) із приводу вчинення останніми передбачених законодавством діянь і полягають у застосуванні до них в адміністративному порядку передбачених законом стягнень [11, с. 26–34].

Необхідно акцентувати, що адміністративна відповідальність функціонує у вигляді об'єктивної реальності та регламентована у нормативно-правових актах, що її передбачають за відповідні вчинені проступки.

Слід звернути увагу і на позицію А. Матіоса, який зазначив, що «як правова якість суб'єктів правовідносин адміністративна відповідальність являє собою суб'єктивний юридичний обов'язок для осіб, винних у порушенні встановлених адміністративно-правовими нормами правил поведінки, відшкодувати заподіяні суспільним відносинам збитки і зазнати заходів адміністративного стягнення відповідно до чинного законодавства» [12, с. 12]. З наведеним трактуванням дозволимо собі не повною мірою погодитися, оскільки адміністративна відповідальність – це не лише суб'єктивний юридичний обов'язок, тому що він виникає лише у межах відповідних правовідносин, де їхніми суб'єктами виступають безпосередньо лише державні органи. З огляду на це трактування стає зрозумілим, що правопорушник несе адміністративну відповідальність не перед державою, котра встановлює та унормовує адміністративну відповідальність, а лише перед державними органами та органами, що уповноважені виконувати функції держави. На наш погляд, це є не зовсім доречним формулюванням досліджуваної правової категорії. Водночас варто наголосити, що відповідальність у жодному разі не може бути лише «суб'єктивним юридичним обов'язком» у частині відшкодування збитків і зазнавання заходів адміністративного примусу, а полягає у чіткому відшкодуванні збитків і зазнаванні заходів адміністративного примусу. Потрібно звернути увагу на те, що у проєкті Концепції адміністративної реформи 2000 року було відзначено, що суб'єкти, які наділені публічно-владними повноваженнями, притягуються до адміністративної відповідальності за вчинення адміністративного правопорушення (проступку), де йде мова про чітке порушення адміністративно-правових норм, відповідно до винесеного адміністративним судом рішення, а особи, які його вчинили, безпосередньо несуть відповідальність за вчинення конкретного виду адміністративного правопорушення (проступку) як різновиду всіх правопорушень.

На підставі цих положень автори проєкту Концепції вважають за доцільне відмовитися від застосування у КУпАП терміна «адміністративне правопорушення», залишивши термін «адміністративний проступок», відповідно перейменувавши й законодавчий акт [13, с. 31–32].

Відомий український учений-адміністративіст В. Колпаков визначив адміністративну відповідальність як передбачене законодавством, примусове, з додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом до осіб, які вчинили адміністративні проступки, заходів впливу, що виконані правопорушником [8, с. 76; 3, с. 22].

Більш широке визначення адміністративної відповідальності надає видатна українська вчена-правознавець у галузі адміністративістики Т. Коломоєць, яка зробила значний творчий внесок у розвиток національного адміністративного права. Вона вважає, що адміністративна відповідальність – «це різновид юридичної відповідальності, специфічна форма негативного реагування з боку держави на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед адміністративних проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, мають відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії і понести адміністративне стягнення в установлених законом формах і порядку» [14, с. 9].

Потрібно зауважити на тому, що адміністративна відповідальність виявляється у негативному реагуванні на правопорушення не тільки «з боку уповноваженого суб'єкта», а мова йде про безпосереднє реагування держави за допомогою уповноваженого суб'єкта щодо притягнення правопорушника до адміністративної відповідальності.

Висновки. Підсумовуючи викладене, слід констатувати, що сутність адміністративної відповідальності полягає у понесенні правопорушником заходів адміністративного стягнення та заходів впливу, що застосовуються до неповнолітніх осіб, метою яких є попередження адміністративних правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами, виховання осіб у дусі додержання норм чинного законодавства України, поваги до правил співжиття тощо. Загалом дослідження та формулювання правової категорії адміністративної відповідальності є результатом досить кропіткої праці вчених-адміністративістів, які й до сьогодні не знаходять єдиної позиції щодо формулювання її визначення. Саме тому нами пропонується авторське трактування адміністративної відповідальності як різновиду юридичної відповідальності за вчинені протиправні діяння у вигляді порушення норм чинного адміністративного законодавства, за що уповноважені на те суб'єкти публічної адміністрації мають право застосовувати моральні, матеріальні організаційні обмеження з метою попередження нових правопорушень та виховання особи, яка вчинила правопорушення, у дусі дотримання норм чинного законодавства.

Список використаних джерел

1. Адміністративна відповідальність : мультимед. навч. посібник. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_1.html.
2. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г. Характеристика адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері виборчого процесу. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 1(15). С. 167–175.
3. Іванова О. І. Юридична відповідальність як різновид соціальної відповідальності. *Вісник Академії адвокатури України*. 2012. № 3(25). С. 26–21.
4. Строгович М. С. Сущность юридической ответственности. *Советское государство и право*. 1979. № 5. С. 72–78.
5. Юридична відповідальність: проблеми виключення та звільнення / кол. авт. ; відп. ред. Ю. В. Баулін. Донецьк : ПП «ВД «Кальміус», 2013. 424 с.
6. Мацелюх І. А. Співвідношення понять соціальної, юридичної та правової відповідальності в науковому дискурсі. *Публічне право*. 2017. № 1(25). С. 243–249.
7. Каленіченко Л. І. Юридична відповідальність як динамічне правове явище. *Форум права : електрон. наук. фахове вид.* 2017. № 3. С. 67–71. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?
8. Рабінович П. М. Виявлення соціальної сутності правових і державних явищ – головне завдання юридичної науки. *Юридична наука*. 2011. № 1(1). С. 7–13.
9. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право) : навч. посібник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
10. Адміністративна відповідальність : курс лекцій / за ред. О. В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 568 с.
11. Лук'янець Д. М. Інститут адміністративної відповідальності: проблеми розвитку :

монографія. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 220 с.

12. Матіос А. Зміст і сутність адміністративної відповідальності. *Право України*. 2006. № 2. С. 9–12.

13. Коліушко І., Банчук О. Поняття адміністративної відповідальності та адміністративного правопорушення в сучасному українському праві. *Право України*. 2008. № 4. С. 31–36.

14. Коломоєць Т. О. Адміністративна відповідальність : навч. посібник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ : Істина, 2011. 184 с.

Надійшла до редакції 31.05.2023

References

1. Administratyvna vidpovidalnist [Administrative responsibility] : multymed. navch. posibnyk. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/adm-vidpov/pages/rozdil_1.html. [in Ukr.].

2. Strelchenko, O. H., Bukhtiarova, I. H. (2023) Kharakterystyka administratyvnoi vidpovidalnosti za pravoporushennia u sferi vyborchoho protsesu [Characteristics of administrative responsibility for offenses in the field of the election process]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*. № 1(15). pp. 167–175. [in Ukr.].

3. Ivanova, O. I. (2012) Yurydychna vidpovidalnist yak riznovyd sotsialnoi vidpovidalnosti [Legal responsibility as a type of social responsibility]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. № 3(25). pp. 26–21. [in Ukr.].

4. Strohovych, M. S. (1979) Sushchnost yurydycheskoi otvetstvennosti [The essence of legal responsibility]. *Sovetskie gosudarstvo y pravo*. № 5. pp. 72–78.

5. Baulin, Yu. V. (2013) Yurydychna vidpovidalnist: problemy vykliuchennia ta zvlennia [Legal liability: problems of exclusion and release] / kol. avt. ; vidp. red. Yu. V. Baulin. Donetsk : PP «VD «Kalmius», 2013. 424 p. [in Ukr.].

6. Matseliukh, I. A. (2017) Spivvidnoshennia poniat sotsialnoi, yurydychnoi ta pravovoi vidpovidalnosti v naukovomu dyskursi [Correlation of concepts of social, legal and legal responsibility in scientific discourse]. *Publichne pravo*. № 1(25). pp. 243–249. [in Ukr.].

7. Kalienichenko, L.I. (2017) Yurydychna vidpovidalnist yak dynamichne pravove yavyshe [Legal responsibility as a dynamic legal phenomenon]. *Forum prava : elektron. nauk. fakhove vyd.* № 3. pp. 67–71. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe? [in Ukr.].

8. Rabinovych, P. M. (2011) Vyjavlennia sotsialnoi sutnosti pravovykh i derzhavnykh yavyshech – holovne zavdannia yurydychnoi nauky [Identifying the social essence of legal and state phenomena is the main task of legal science]. *Yurydychna nauka*. № 1 (1). pp. 7–13. [in Ukr.].

9. Kolkakov, V. K. (2008) Administratyvna vidpovidalnist (administratyvno-deliktne pravo) [Administrative liability (administrative tort law)] : navch. posibnyk. Kyiv : Yurinkom Inter. 256 p. [in Ukr.].

10. Kuzmenko, O.V. (2016) Administratyvna vidpovidalnist [Administrative responsibility] : kurs leksii. Kyiv : Yurinkom Inter. 568 p. [in Ukr.].

11. Lukianets, D. M. (2001) Instytut administratyvnoi vidpovidalnosti: problemy rozvytku [Institute of administrative responsibility: problems of development] : monohrafiia. Kyiv : Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho NAN Ukrainy. 220 p. [in Ukr.].

12. Matios, A. (2006) Zmist i sutnist administratyvnoi vidpovidalnosti [Content and essence of administrative responsibility]. *Pravo Ukrainy*. № 2. pp. 9–12. [in Ukr.].

13. Koliushko, I., Banchuk, O. (2008) Poniattia administratyvnoi vidpovidalnosti ta administratyvnoho pravoporushennia v suchasnomu ukrainskomu pravi [The concept of administrative responsibility and administrative offense in modern Ukrainian law]. *Pravo Ukrainy*. № 4. pp. 31–36. [in Ukr.].

14. Kolomoiets, T. O. (2011) Administratyvna vidpovidalnist [Administrative responsibility] : navch. posibnyk. Kyiv : Istyna. 184 p. [in Ukr.].

ABSTRACT

Oksana Strelchenko. Peculiarities of the functioning of the institute of administrative responsibility in the paradigm of administrative law. The article describes the conceptual principles of the functioning of administrative responsibility in the modern doctrine of administrative law, which has a long history of its implementation and transformation. In the process of integration of Ukraine into the world community it is necessary to re-understand the essence of the functioning of the institution of administrative responsibility in the modern legal system and define it as a way of ensuring legal order in those areas of public administration that needed administration, as well as the use of an appropriate means of ensuring the effective protection of human and citizen rights and freedoms, in cases of bringing her to administrative responsibility. In order to renew and change the paradigm of administrative law and to focus it on ensuring the rights, freedoms, and legitimate interests of citizens, the post-Soviet system of administrative law is being changed to meet the modern demands of society. Accordingly, during such active reformatory changes, the issue of the peculiarities of the functioning of the institution of administrative responsibility, which is caused by a significant change in the purpose of administrative law in the administration of society, also becomes relevant.

Despite all the changes taking place in society, administrative responsibility is an inseparable part of legal responsibility, which manifests itself in the appropriate attitude of persons to the performance of their duties, as well as responsibility for the proper performance by a person of the duties assigned to them. In the course of the subject's activity, contrary to regulatory and legal requirements, retrospective responsibility for an already committed administrative offense arises. Summarizing the above, it should be noted that the essence of administrative responsibility is the offender's incurring administrative

penalties and measures of influence applied to minors, the purpose of which is to prevent administrative offenses both by the offender himself and by other persons, and to educate individuals in the spirit of compliance with the norms of the current legislation of Ukraine, respect for the rules of cohabitation, etc. In general, the research and formulation of the legal category of administrative responsibility is the result of rather painstaking work by administrative scientists, who to this day do not find a unified position regarding its formulation. That is why we propose the author's interpretation of administrative responsibility as a type of legal responsibility, for illegal acts committed in the form of violations of the norms of current administrative legislation, for which the authorized subjects of public administration have the right to apply moral and material organizational restrictions in order to prevent new offenses and educate of the person who committed the offense, in the spirit of compliance with the norms of the current legislation.

Key words: *responsibility, legal responsibility, administrative responsibility, recovery, restrictions, misdemeanor.*

УДК 342

DOI: 10.31733/2078-3566-2023-2-185-190

Костянтин ФОМІЧОВ[©]

кандидат юридичних наук, доцент
(Центральноукраїнський державний
університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна)

СИСТЕМА ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Розглянуто семантичний та доктринальні підходи до тлумачення принципів, а також запропоновано авторське визначення принципів державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю як основоположні вихідні засади, що мають системний, імперативний характер та спрямовані на регулювання процесу формування та реалізації державної політики у сфері соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

Аргументовано необхідність вивчення системи принципів, у контексті державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю, підкреслюючи як теоретичний, так і практичний сенс. Автором наведено підходи вітчизняних науковців до класифікації принципів. У статті також продемонстровано принципи соціальної захищеності осіб з інвалідністю, що закріплені у міжнародно-правових та національних нормативних актах.

Звпропоновано авторський підхід до класифікації принципів державної політики формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю. Так, серед принципів запропоновано виокремлювати дві групи, а саме: загальносистемні та спеціалізовано-структурні, що в свою чергу поділяються на цільові, функціональні та організаційно-процесуальні.

Ключові слова: *принцип, державна політика, реалізація державної політики, соціальна захищеність, особа з інвалідністю.*

Постановка проблеми. Соціальна захищеність осіб з інвалідністю завжди була пріоритетним напрямком соціальної політики держави. Статтею 3 Конституції України закріплено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Україна як соціальна держава, поділяючи загальновізанані світовою спільнотою ідеї та засади людиноцентристського підходу, спрямовує функціонування всього державного механізму на покращення добробуту населення, сприяє дієвій реалізації соціального забезпечення членів суспільства, у тому числі – осіб з інвалідністю, та є регулятором і стабілізатором соціальної ситуації в країні в контексті досліджуваного питання.

Принципи державної політики у сфері формування та реалізації соціальної захищеності осіб з інвалідністю мають безперечно важливе значення для змістовного наповнення адміністративно-правової діяльності суб'єктів владних повноважень та інших стейкхолдерів правовідносин, що складаються у цій сфері, а також конкретизації

© К. Фомічов, 2023

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2062-6441>

seregashev@ukr.net